

Le Bihan: "La Bressola, a Prada, ha assolit un pati 100% catalanoparlant"

Joan Pere Le Bihan, dècada dels 80

Marc Pons

Foto: **Joan Pere Le Bihan**

Barcelona. Dilluns, 27 de desembre de 2021. 05:30

Actualitzat: Dilluns, 27 de desembre de 2021. 08:30

Temps de lectura: 6 minuts

Joan Pere Le Bihan Rullan (Marsella, 1948). Fill de bretó i de mallorquina. Professor de català, pedagog i escriptor. Va estudiar filologia hispànica a la Universitat d'Ais de Provença. Ha estat fundador de l'escola catalana La Bressola de Prada de Conflent. Va dirigir la xarxa d'escoles La Bressola de la Catalunya Nord, període durant el qual es va produir la màxima expansió d'aquest sistema educatiu. Va negociar amb el Ministeri d'Educació de França l'estatut vigent de La Bressola. Ha estat guardonat amb els

premis Jaume I, d'Acció Cívica (1995); Ramon Aramon, de l'Associació Llengua Nacional (1995); i Emili Darder, de l'Obra Cultura Balear (2006). Ha escrit diversos llibres. El més llegit és *Estat nou? Escola nova! Propostes per salvar i estendre l'ús del català*; i és coautor de *La Bressola. La Realitat d'un somni* (ambdós d'Edicions 1984) i *Llengua i República* (Nexum Edicions).

Sr. Le Bihan; sabem que fins a principis del segle XX, la Catalunya Nord va ser majoritàriament catalanoparlant, tot i que el català era una llengua prohibida i perseguida des de poc després del Tractat dels Pirineus (1659). En canvi, cap al 1960 aquesta situació s'havia invertit. Què va passar en aquells seixanta anys que no havia passat en els dos segles i mig anteriors?

Penseu que entre 1659 i 1789, França considerava la Catalunya Nord un territori estranger conquerit. Hi havia una doble frontera: al nord, a Salses; i al sud, al Pertús; que va provocar la ruïna econòmica del país. Perpinyà que, durant bona part de l'edat mitjana, havia rivalitzat amb Barcelona pel lideratge comercial del país; va quedar reduïda a petita capital d'unes comarques empobrides. Amb la Revolució Francesa (1789), la frontera de Salses va desaparèixer, però el territori ja estava instal·lat en un paisatge de pobresa i de marginalitat que no es pal·liaria.

Però, en aquest cas que explica, quina relació hi ha entre aquest empobriment econòmic i la conservació de la llengua?

A conseqüència d'aquesta pobresa i d'aquesta marginalitat, la Catalunya Nord va ser un país d'emigrants. Sobretot durant el segle XX, es va produir un important corrent migratori nord-català —amb etapes alternes de més o menys intensitat— cap a París i cap a les colònies franceses, que va representar una pèrdua important de població, que és el mateix que dir de massa catalanoparlant. Aquest fenomen migratori el va il·lustrar molt bé la cançó *Torna a venir, Vicenç*.

La població que va quedar radicada al territori continuava sent catalanoparlant?

Sí. Fins al període entre les dues guerres mundials (1918-1939). Durant les dècades dels 20 i dels 30 del segle passat el català recula amb força a la vila de Perpinyà, fins a esdevenir-hi una llengua minoritària.

Què va passar a Perpinyà, durant aquestes dues dècades, perquè es produís aquesta alteració?

Va ser una suma de diverses causes. La victòria francesa en la I Guerra Mundial (1914-1918) va ser utilitzada per l'estat francès per desvetllar un sentiment de patriotisme popular. El poder polític francès va recuperar un vell discurs de l'època revolucionària que associava els valors republicans amb la llengua francesa. Durant aquells anys 20 i 30 del segle XX, a Perpinyà, els mestres francesos anaven casa per casa per convèncer els pares que havien d'educar els fills exclusivament en francès; perquè això els faria

del tot francesos i, sobretot, els donaria unes oportunitats d'èxit professional que, d'altra forma, no tindrien mai.

...del tot francesos? Els perpinyanesos del 1920 no eren considerats ciutadans francesos de ple dret?

Oficialment, sí. Des de feia segles. Però, fora de la Catalunya Nord, hi havia una mena de cultura popular que els considerava poc francesos. O si ho voleu, no massa francesos. Per exemple, els soldats nord-catalans que van combatre a les files de l'exèrcit francès durant la I Guerra Mundial (1914-1918), eren considerats pels altres soldats francesos com a "espanyols".

I quina va ser la resposta dels pares perpinyanesos? Perquè haurien pogut decidir que a casa es conservava el català i que els fills ja serien francesitzats a l'escola. Com havia passat amb totes les generacions precedents.

Els pares nord-catalans de l'època van assumir que el català no era útil per al futur de llurs fills. Van assumir el discurs d'aquells mestres que, val a dir, en aquell context eren persones que tenien un gran prestigi social.

Aquella "croada francesa" era per iniciativa dels mateixos mestres, o rebien instruccions del Ministeri?

No ho sé. El que sabem és que la societat nord-catalana del moment va assumir el missatge que l'estat francès projectava a tots els nivells, i que, en bona part, rebien a través dels mestres.

I a la resta del territori?

Va passar el mateix que a Perpinyà, però uns anys més tard. L'any 1945, a la conclusió de la II Guerra Mundial es va reproduir el paisatge d'exaltació patriòtica de 1918. A Perpinyà ja s'havia produït la substitució lingüística i, en aquell moment, bona part de la població de la capital ja només tenia un coneixement molt precari de la llengua catalana.

La substitució lingüística a les zones rurals va ser tan ràpida i efectiva com a Perpinyà?

Sí. Conec un cas ben curiós, però molt paradigmàtic d'aquest procés. Al poble de Pollestres hi havia un matrimoni catalanoparlant que quan van començar a néixer els fills es va posar a parlar francès. I quan els fills es van fer grans i van marxar de casa, aquella parella va recuperar el català.

Els nord-catalans dels anys 50 del segle passat, tenien consciència de pertànyer a una comunitat lingüística i cultural que anava molt més enllà del seu territori?

En aquell moment la societat nord-catalana tenia una consciència dubtosa i difosa de la comunitat lingüística i cultural catalana. No hi havia una idea d'unitat de la llengua. Fins i tot, alguns proposaven una grafia no fabriana.

Als anys 70 del segle passat, enmig d'aquest paisatge decebedor que ens ha descrit, apareixen les escoles Bressola. Què fa que un grup de persones apostin per un sistema educatiu amb una llengua que no té rang d'oficialitat i que, a més, està en una situació crítica?

El maig del 68, a França, entre moltes altres coses es produeix una eclosió d'una consciència de les arrels. Ser bretó, ser basc, ser català... En Miquel Mayol, la Maria Àngels Falqués, la mestra Úrsula Ferrer i d'altres varen dur a terme la fundació de la primera escola catalana moderna a la Catalunya Nord. Amb pocs alumnes... però allò, que aleshores semblava tan poc creïble, acabaria essent una veritable llavor de futur.

Quin era el perfil sociològic dels primers alumnes de La Bressola?

Les escoles Bressola, a l'inici, es funden amb gent més aviat benestant. Gent que simpatitzava amb la cultura catalana, però que també buscava un altre sistema educatiu. Quan vàrem obrir La Bressola de Prada de Conflent, el nostre alumnat era 0% catalanoparlant. Amb el decurs del temps, hem aconseguit que les aules, però sobretot el pati, fossin 100% catalanoparlants. Havíem inventat un mètode per aconseguir patis catalanoparlants evitant amb cura les metodologies repressives que havien emprat els sistemes educatius francesos o espanyols; els "*Soyez propres – Parlez français*" i "*Habla en cristiano*". L'èxit d'aquests nous centres va facilitar que famílies no tan benestants o fins i tot marginalitzades s'hi afegissin.

Les escoles Bressola són elitistes?

Gens! A més quan vàrem voler fer un segon centre a Perpinyà, el batlle es va sorprendre perquè vàrem triar el barri conflictiu del Vernet.

Les escoles Bressola són cares?

No. Quan jo hi era, cada família pagava en funció dels seus ingressos. S'aplicava un barem calculat sobre els ingressos que declaraven les famílies.

Sr. Le Bihan; quin és el futur del català a la Catalunya Nord?

Depèn del futur del català al Principat. Li posaré un exemple: a mitjans de la dècada dels 80, quan jo era el director de la xarxa d'escoles Bressola i el nostre sistema

educatiu s'estava consolidant, vam impulsar uns intercanvis amb escoles del Principat. I quan havíem fet tres vegades aquesta experiència, els nostres directors em van dir que cada cop era més difícil trobar una escola del Principat amb un pati catalanoparlant. Poc després, aprofitant una trobada, li ho vaig comentar al conseller d'Educació de la Generalitat d'aquell moment; i em va respondre "No pateixis, la societat catalana té una gran capacitat d'integració". Han passat més de trenta anys, i la situació actual és molt pitjor que la de llavors.

Vol dir que la supervivència del català a la Catalunya Nord depèn de la del català al Principat?

I tant!!! La Catalunya Nord és un territori massa petit per conservar, per si sol, la llengua.

I quina és la recepta per als catalans del Principat?

Caldria acabar d'una vegada per totes amb aquest reflex que ens varen inculcar de canviar de llengua. Ho han de fer els adults; i, sobretot, s'ha de suprimir aquest condicionament secular des de petits, com ho vam fer a La Bressola de Prada de Conflent. Un condicionament que dura d'ençà de Lluís XIV i Felip V fins a Franco, Rajoy i Pedro Sánchez, malgrat la seva aparent tolerància d'aquests dos últims, amb la participació activa dels tribunals espanyols. Una mena de "rentat de cervell lingüístic" practicat durant segles; d'una forma decidida, continuada i planificada, que té l'objectiu de fer desaparèixer la llengua catalana.